

DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2022-1-48-59>

УДК 330.3: 639.2(477) 657.44

Наталія ВДОВЕНКО

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри глобальної економіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0003-0849-057X

ResearcherID: J-5146-2017

Scopus Author ID: 56912343500

Ігор СІНЕНОК

молодший науковий співробітник, асистент кафедри глобальної економіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0003-1855-4899

Роман ДМИТРИШИН

віце-президент Міжнародної академії культури безпеки, екології та здоров'я,
Лідер Ради учнівського самоврядування «Надія», Президент СЗШ № 297,
Дійсний член КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді»,
відділення філософії та суспільствознавства,
м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0001-5659-5013

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЧЕРЕЗ ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ТА РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ВИКЛИКІВ

***Анотація.** У статті запропоновано напрямки вирішення питання удосконалення рівня галузевої конкурентоспроможності організаційно-економічного механізму регулювання аквакультури як перспективного сектору національної економіки на основі нормативно-адміністративного методу регулювання. Для успішного здійснення аквакультурного виробництва запропоновано внести доповнення до Закону України «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI. Обґрунтовано пропозиції до розроблення проекту Державної програми розвитку аквакультури України на період 2020-2025 рр., що значною мірою становитимуть низку переважно організаційних заходів з урахуванням дієвих механізмів регулювання розвитку аквакультури. Запропоновано передбачити як забезпечення процесів розвитку традиційних об'єктів аквакультури, так і розвиток за напрямом урізноманітнення об'єктів та поширення відносно нетрадиційних технологій аквакультури. Вказане стосується рециркулярних аквакультурних систем (РАС), а також виробництва достатньої кількості рибопосадкового матеріалу як для товарного виробництва, так і з метою зариблення водойм для здійснення «рекреаційного рибальства» або випасного вирощування. Серед основних аспектів запровадження організаційного механізму регулювання з урахуванням основних складових блоків визначено запровадження дієвого зв'язку між державою і виробником у формі ліцензування аквакультурної діяльності, урахування досвіду застосування усіх країн Європи так і майже по всьому світу або іншій прийнятній формі; створення та налагодження статистичної звітності відповідно до прийнятих у ЄС та рекомендованих ФАО форм з визначенням відповідальності за ненадання інформації; опрацювання земельного та водного законодавства з урахуванням потреб і вимог аквакультури як товарної, зокрема виробництва харчової рибної продукції, вирощування рибопосадкового матеріалу. Викладено результати заходів регулювання сільського господарства при одночасному поглибленому опрацюванні*

чинного законодавства та внесення до нього змін, які сприятимуть розвитку аквакультури на європейських засадах, відповідальної, дружньої до довкілля та людини.

Ключові слова: конкурентоспроможність, механізм регулювання, аквакультура, метод регулювання, Європейський Союз, організаційний механізм регулювання, рециркуляційна аквакультурна система, заходи регулювання.

JEL Classification: F14, F15, L51, O13.

Absztrakt. A cikk javaslatokat tesz az akvakultúra-szabályozás, mint a nemzetgazdaság perspektív ágazatának szervezeti és gazdasági mechanizmusa ágazati versenyképessége javításának kérdéskörének megoldására a normatív és adminisztratív szabályozási módszer alapján. Az akvakultúra-termelés sikeres megvalósítása érdekében javaslásra került Ukrajna 2012. szeptember 18-án kelt, 5293-VI. sz. „Az akvakultúráról szóló törvény”-ének kiegészítése. Alátámasztásra kerültek az Ukrajna Állami Akvakultúra Fejlesztési Program 2020-2025 közötti időszakra vonatkozó projektjének kidolgozására vonatkozó javaslatok, amelyek nagyrészt az akvakultúra-fejlesztés hatékony szabályozási mechanizmusait veszik figyelembe, főként szervezeti intézkedések alapján. Javasoljuk, hogy biztosítsák a hagyományos akvakultúra-létesítmények fejlesztési irányait, valamint a létesítmények diverzifikációját és a viszonylag nem hagyományos akvakultúra-technológiák elterjedése irányába történő fejlesztést. Ez vonatkozik a recirkulációs akvakultúra-rendszerekre (RAR), valamint a megfelelő mennyiségű halállomány előállítására, mind a kereskedelmi termeléshez, mind a „rekreációs horgászat” vagy a takarmánytermesztés céljára szolgáló tározók telepítéséhez. A szabályozás szervezeti mechanizmusának bevezetése főbb szempontjai: a főbb alkotói blokkok figyelembevétel, az állam és a termelő közötti hatékony kommunikáció bevezetése az akvakultúra-tevékenység engedélyezéséhez; európai alkalmazási tapasztalatok figyelembevétele; statisztikai jelentések elkészítése és kiigazítása az EU által elfogadott és a FAO által javasolt formanyomtatványoknak megfelelően, az információszolgáltatás elmulasztásáért járó felelősség meghatározása; a földhasználati és vízügyi jogszabályok kiigazítása az akvakultúrára és áruszükségletre, különös tekintettel az étkezési haltermékek előállítására és a halállomány termesztésére. A mezőgazdaság szabályozását célzó intézkedések eredményei körvonalazódnak a hatályos jogszabályok egyidejű mélyreható tanulmányozásával és olyan változtatások bevezetésével, amelyek hozzájárulnak az akvakultúra európai szintű, felelősségteljes, környezet- és emberbarát fejlesztéséhez. .

Kulcsszavak: versenyképesség, szabályozási mechanizmus, akvakultúra, szabályozási módszer, Európai Unió, szervezeti szabályozási mechanizmus, recirkulációs akvakultúra rendszer, szabályozási intézkedések.

Abstract. The article proposes directions for solving the issue of improving the organizational mechanism for regulating aquaculture as a promising sector of the national economy based on the normative-administrative method of regulation. For the successful implementation of aquaculture production, it is proposed to amend the Law of Ukraine “On Aquaculture” dated September 18, 2012 No. 5293-VI. Proposals have been made to develop a draft State Program for the Development of Aquaculture of Ukraine for the period 2020-2025. To a large extent, they will comprise a number of mainly organizational measures, taking into account effective mechanisms for regulating the development of aquaculture. It is proposed to provide for the development and diversification of traditional aquaculture facilities, as well as spreading relatively non-traditional aquaculture technologies. This applies to recirculating aquaculture systems (RAC), as well as the production of sufficient quantities of fish stocking material both for commercial production and for the purpose of stocking reservoirs for “recreational fishing” or pasture cultivation. The functional behavior of the supply of commercial fish and fish products, other aquatic bioresources (F 0), produced and obtained under the conditions of aquaculture, is presented in the form of a multifactorial function. Among the main aspects of implementing an organizational regulatory mechanism in accordance with the experience of European countries, it is proposed to establish an effective relationship between the state and the producer in the form of licensing of aquaculture activities or other acceptable form; to develop and adjust the mandatory statistical reporting commensurate with the forms adopted in the EU and recommended by the FAO; to improve the land and water legislation taking into account the

needs and requirements of aquaculture. The results of regulatory measures are outlined with simultaneous in-depth processing of existing legislation and amendments to it, contributing to the development of aquaculture on a European basis, which should be responsible and both environmental and human friendly.

Keywords: competitiveness, regulatory mechanism, aquaculture, regulatory method, European Union, organizational regulatory mechanism, recirculation aquaculture system, regulatory measures.

Постановка проблеми. Розвиток механізмів регулювання галузей сільського та рибного господарства для забезпечення рівня галузевої конкурентоспроможності нині полягає в підвищенні стандартів сталості у процесі здійснення виробничої діяльності в галузі, всебічному врахуванні економічних, екологічних і соціальних факторів, підвищенні стандартів безпечності харчових продуктів, урізноманітненні об'єктів, зокрема й аквакультури, створенні та експорті новітніх технологій виробництва, переробки, максимальному використанні у даний час додаткового асортименту виробництва продукції з доданою вартістю. Тому потребують вирішення питання удосконалення організаційного механізму регулювання галузей сільського та рибного господарства, зокрема аквакультури, на основі нормативно-адміністративного методу регулювання як перспективних секторів національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під аквакультурою вважають діяльність із штучного розведення, утримання та виробництва риби як у частково, так і повністю контрольованих людиною умовах для отримання рибної продукції, реалізації риби, виробництва комбікормів, а також відтворення риби, поповнення запасів рибних ресурсів. Виробництво риби в аквакультурі відбувається не стихійно, а відповідно до усталених державою правил, які містяться в нормативно-правових актах. З 01.07.2013 року став чинним Закон України «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI [1, С. 26] і діє безпосередньо із Законами України: «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» від 08.07.2011 № 3677-VI [4, С. 120], «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» від 13.12.2001 № 2894-III [7, С. 107] та «Про тваринний світ» від 13.12.2001 № 2894-III [2] та іншими нормативними і правовими актами. Підходи і стратегічні принципи сталого галузевого розвитку зокрема аквакультури Європейського Союзу (Brussels, 29.4.2013 COM (2013) 229 final), а також численні огляди ОЕСР щодо перспектив розвитку аквакультури у світі у цілому та Європі зокрема (OECD-FAO Agricultural Outlook 2017-2026, OECD Publishing, Paris, 2017) [5] передбачають, що країни Європейського Союзу у коротко- та середньостроковій перспективі не мають можливості стати лідерами за обсягами у виробництві аквакультури, оскільки перші позиції в даному питанні вже досить тривалий час займають країни Азії. У той же час, доцільно вказати, що в Україні створено унікальну матеріально-технічну базу для функціонування аквакультури на внутрішніх водоймах. Такі як в Україні системи ставкових, лиманних, озерних та індустріальних рибницьких господарств не функціонують ні в одній із країн Європи. При цьому, внутрішні прісноводні водойми раніше забезпечували близько 15 % загальних обсягів як виловленої риби, так і інших водних живих

біоресурсів. За цим показником Україна займала третє місце, а за виловом риби з одного гектару водного дзеркала – перше місце. На даний час рибні ресурси України оцінюються в 1,3 млн га внутрішніх водойм, а використовуються лише на 20–30 % [3, С. 224; 4; 7; 11]. При цьому проблемні та актуальні питання забезпечення як організаційного, так і економічного механізму регулювання розглядалися в наукових роботах багатьох учених. Рекомендації щодо проведення заходів з поліпшення заходів, методів, механізмів регулювання сільського господарства у контексті інтеграційних процесів та формування новітньої аграрної політики обґрунтовано в наукових доробках вітчизняних вчених-економістів, зокрема: С. Кваші [10], С. Козловського [11], Ю. Хижняк [5]. Т. Шепель [11] та інших дослідників. Водночас не дивлячись на значну кількість наукових праць та прикладного плану публікацій, глибокі дослідження функціонування сільського та рибного господарства, особливостям організаційного механізму регулювання саме аквакультури тільки фрагментарно приділяється увага і не завжди враховується її роль в конкретні трансформаційні періоди для забезпечення галузевої конкурентоспроможності.

Дослідження заходів і механізмів регулювання в сільському та рибному господарстві в цілому і аквакультурі зокрема, дає можливість передбачити досягнення спільного розуміння щодо того, що власне розуміється під сталою аквакультурою, з чіткими критеріями та показниками, довершеним управлінням на національному та регіональному, місцевому рівнях, що базується на принципах обережності та використанні «сили споживача», екоетикетуванні або екомаркуванні. Важливо відзначити при цьому, що зрушень, досягнутих останніми роками в галузі з метою поліпшення сталості, інвестування в якість та поліпшення стандартів, як виявилася, недостатньо. Вагомими причинами і необхідністю поглиблення заходів застосування механізмів регулювання сектора аквакультури у контексті його внеску у торгівельний баланс є забезпечення харчовими продуктами та зайнятість у сільській місцевості. При цьому слід враховувати фактори, які обмежують зростання, зокрема: високі адміністративні видатки, значний часовий лаг між надходженням інвестицій та першими продажами як риби, так і рибної продукції, складнощі в отриманні фінансування, відсутність однакових «правил гри» на ринку продукції аквакультури; слабка комунікація з користувачами та місцевими громадами щодо переваг сектору.

Формулювання цілей статті. Запропонувати напрямки удосконалення організаційного механізму регулювання сільського, рибного господарства та сектору аквакультури як важливого сектору національної економіки на основі нормативно-адміністративного методу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зважаючи на нинішній розвиток ситуації саме на міжнародному та глобальному ринку продовольства та ріст напруги в питанні конкуренції за агропродовольчі ресурси, Україні для забезпечення якомога безпечного рівня споживання риби та рибної продукції, морепродуктів як джерела поживних речовин, що відсутні у достатній кількості у наземних тварин, доцільно зберегти й наростити обсяги вирощування риби в секторі аквакультури. Слід урізноманітнити структуру асортименту виробництва риби та рибної продукції та збільшити, якщо це можливо, загальні обсяги виробництва риби. Крім того, якщо врахувати дію Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом, і, безперечно, перелік Директив і Регламентів

Європейського Союзу в питаннях мінімізації негативного впливу виробництва продукції аквакультури на довкілля, не завжди спроможні здійснити лише за допомогою технічної допомоги від інших держав, тобто на рівні порад. Аквакультура, яка здійснюється та здійснюватиметься у відкритих водоймах, має бути максимально органічною – як з точки зору годівлі риби, так і щільності її розміщення у водоймах та пристроях, в тому числі і садках.

При цьому, щоб організаційно-економічний механізм галузевого регулювання вітчизняної аквакультури злагоджено працював, потрібно розробити Державну програму розвитку аквакультури України на період 2020–2025 рр., і яка має підтримуватись окремим фінансуванням. Водночас слід передбачити як забезпечення процесів розвитку традиційних об'єктів аквакультури, так і розвиток за напрямком урізноманітнення об'єктів аквакультури та поширення відносно нетрадиційних технологій аквакультури. Вказане стосується рециркулярних аквакультурних систем (РАС), а також виробництва достатньої кількості рибопосадкового матеріалу як для товарного вирощування, так і з метою зариблення водойм для здійснення «рекреаційного рибальства» або ведення випасної аквакультури. Реалізація програми дозволить поліпшити повноцінне харчування населення та підсилити певною мірою продовольчу безпеку держави в умовах надзвичайних викликів. Вирішення піднятих питань сприятиме не лише розвитку сільської місцевості, але й малого та середнього бізнесу.

Один із варіантів розв'язання проблеми, подальшого інноваційного розвитку подій навколо вітчизняної аквакультури полягає у тому, щоб здійснювати комплексні заходи з регулювання в галузі, зі створення єдиного правового поля, яке врахувало б потреби розвитку аквакультури. При цьому слід вносити відповідні зміни у земельне, водне, природоохоронне та митне законодавство. Безперечно загальні обсяги виробництва продукції аквакультури при цьому не зменшаться, але вони як і нині лишатимуться у «тіні».

За оцінками експертів ФАО у 2017 році до 90 % малих і середніх підприємств галузі аквакультури працюють у «тіні», а серед великих підприємств – юридичних осіб таких не менше 30 %. Форелівництво, осетрівництво, сомівництво й надалі залежатимуть значною мірою від урахування митної вартості кормів. На територію України ввозитимуться не перевірені на предмет наявності захворювань ікра, посадковий матеріал, плідники риб. Не відбуватиметься належний контроль за впливом аквакультури на довкілля. У зв'язку із змінами клімату наростатиме загроза поширення нехарактерних для нашої кліматичної зони гідробіонтів, що напевно вплине на стан біорізноманіття держави, а також почнуть поширюватися хвороби, нехарактерні для аборигенних (туводних) видів риб і вітчизняних порід. Не можливо обійти увагою також і посилення біологічного забруднення моря чужорідними видами. Обсяги експорту ікри лишатимуться невеликими у зв'язку з економічною недоцільністю легального виробництва такої продукції. Слід зазначити, що причинами стагнації розвитку української аквакультури є те, що даний сектор в Україні характеризується низьким рівнем конкуренції, має непривабливий інвестиційний клімат у сфері аквакультури, відсутні можливості консолідації зусиль усіх виробників у сфері аквакультури шляхом об'єднання в

асоціації для кооперації у вирішенні законодавчих, організаційно-економічних та інших проблемних питань.

Враховуючи логіку дослідження й успішного здійснення аквакультурного виробництва доцільно також внести доповнення до Закону України «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI [1], статті 14 «Особливості умов здійснення аквакультури та надання рибогосподарського водного об'єкта (його частини), рибогосподарської технологічної водойми, акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, а також акваторії (водного простору) виключної (морської) економічної зони України в користування на умовах оренди для цілей аквакультури». Водночас пункт 8 «У договорі оренди частини рибогосподарського водного об'єкта, акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України визначаються зобов'язання орендаря щодо здійснення ним заходів з охорони та недопущення погіршення екологічного стану рибогосподарського водного об'єкта, акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України, проведення меліоративних робіт».

За результатами проведених досліджень пункт 8 статті 14 пропонуємо викласти у наступній редакції: «У договорі оренди частини рибогосподарського водного об'єкта, акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України визначаються зобов'язання орендаря щодо здійснення ним заходів з охорони і недопущення погіршення екологічного, епізоотичного стану рибогосподарського водного об'єкта, акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України, проведення меліоративних робіт». Тут на порядок денний виходять питання забезпечення епізоотичного стану водного об'єкта, оскільки епізоотичний стан є важливим показником якості технології культивування риби.

У процесі дослідницьких пошуків нами рекомендовано вказану вище статтю 14 доповнити пунктом 10 наступного змісту: «Підставою для розірвання договору оренди рибогосподарського водного об'єкта (його частини), рибогосподарської технологічної водойми, акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, а також акваторії (водного простору) виключної (морської) економічної зони України є неподання суб'єктом аквакультури звітної інформації щодо обсягів виробництва продукції аквакультури відповідно до цього закону». Таким чином, дана норма стимулюватиме суб'єктів рибного господарства в галузі аквакультури додержуватись вимог законодавства щодо надання достовірної звітності. Також пропонуємо удосконалити пункт 2 статті 18 «Рибогосподарська меліорація здійснюється за такими основними напрямками» доповнити абзацом 6 наступного змісту: «запобігання хворобам, масовій загибелі гідробіонтів та ліквідація їх наслідків». Суттєвий напрямок рибогосподарської меліорації, що не врахований у чинній редакції Закону [1]. Для вирішення проблеми забезпечення регулювання основних складових рибного господарства, запропоновано методичний підхід до удосконалення статті 21 «Наукове забезпечення у сфері аквакультури». Тож пропонуємо абзац 4 викласти у редакції: «розробка

біотехнологічних основ розведення й вирощування осетроподібних, зокрема осетрових видів риб, інших об'єктів аквакультури й господарського освоєння нових перспективних об'єктів аквакультури». Формулювання «осетрових і осетроподібних» невірне, оскільки родина «осетрових» відноситься до ряду «осетроподібних».

Представлені вище доповнення дають всі підстави реалізувати наміри в умовах надзвичайних викликів з удосконалення організаційного механізму регулювання сільського, рибного господарства та сектору аквакультури як важливого сектору національної економіки на основі нормативно-адміністративного методу (рис. 1).

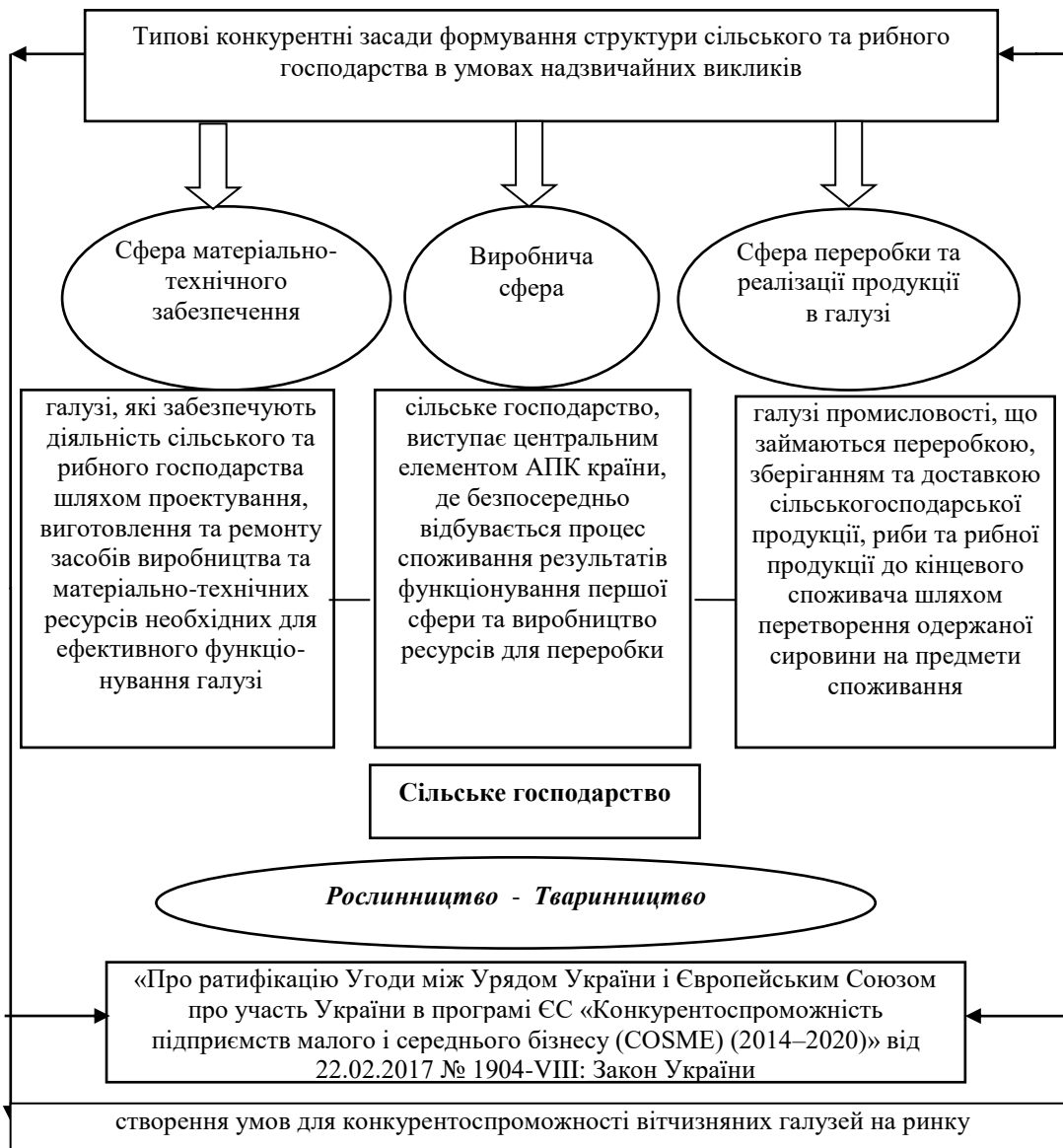

Рис. 1. Базові підходи до забезпечення конкурентоспроможності через організаційний механізм регулювання сільського та рибного господарства в умовах надзвичайних викликів.

Серед основних аспектів формування організаційного механізму регулювання з урахуванням основних складових блоків є: запровадження дієвого зв'язку між державою і виробником у формі ліцензування аквакультурної діяльності, ураховуючи досвід застосування усіх країн Європи так і майже по

всьому світу або іншій прийнятній формі; створення та налагодження статистичної звітності відповідно до прийнятих у ЄС та рекомендованих ФАО форм з визначенням відповідальності за ненадання інформації; опрацювання земельного та водного законодавства з урахуванням потреб та вимог аквакультури – як товарної, тобто що стосується виробництва харчової продукції, вирощування рибопосадкового матеріалу, розвитку рекреаційного рибальства; опрацювання змін та доповнень до ветеринарного законодавства з метою відновлення дієвої системи іхтіопатологічної служби у складі Держпротспоживслужби.

Крім того, важливими аспектами є: запровадження системи «першого продажу» для продукції рибальства та аквакультури і супроводу згаданої продукції (від берега ставка до прилавку) документом про законність походження продукції з позначками на етикетках всієї необхідної для споживача інформації; опрацювання, затвердження та впровадження Порядку придбання (набуття власності) та обігу продукції рибальства та аквакультури (принципи функціонування ринку риби та рибопродуктів) в частині відповідності вимогам законності як вилучення з дикої природи, так і законності вирощування в умовах аквакультури, з відповідними супровідними документами; приватизація гідротехнічних споруд рибогосподарських технологічних водойм, які орендуються приватними рибницькими господарствами; відновлення фінансування у необхідних обсягах діяльності державних риборозплідників та вітчизняних науково-дослідних установ, які спеціалізуються на аквакультурі; участь у фінансуванні програм з навчання студентів та аспірантів за кордоном у провідних рибницьких інститутах та університетах сучасним методам дослідження риб та новітнім технологіям господарської діяльності.

Відмітимо, що авторами даної роботи, ще в попередніх дослідженнях у напрямку обґрунтування економічних мотивів, сучасних тенденцій достовірного відображення рівня конкурентоспроможності через новітній організаційний механізм регулювання процесів саме в сфері сільського та рибного господарства, включаючи аквакультуру, обґрунтовано і визначено фундаментальні системні позиції з узагальнення даних про формування попиту і пропозиції на дану сільськогосподарську продукцію. Для контролювання ключового процесу у виробництві риби та рибної продукції маємо тримати в полі зору безперервний процес стимулювання росту конкретно аквакультурного виробництва між декількома напрямками його досягнення. У методичному аспекті функціональну поведінку пропозиції на товарну рибу та рибну продукцію, інші водні біоресурсів (F_0), вироблених і отриманих в умовах здійснення аквакультури, важливо визначати через застосування наукових пропозицій й багатофакторної функції у вигляді математичної формули (1), яка наведена нижче:

$$F_0 = \sum_{i=1}^N S_i R_i [(L(G), T(G))] + K, \quad (1)$$

де N – кількість сільськогосподарських (рибогосподарських) підприємств, що виробляють кінцевий продукт споживання;

S_i – площа водойм (га), лотків, садків, басейнів (m^2) окремо взятого i -ого сільськогосподарського (рибогосподарського) підприємства;

R_i – базова рибопродуктивність (маса готової продукції, що отримана з одиниці площі водного дзеркала), ц/га, кг/м²;

L – обсяги виробництва рибопосадкового матеріалу;

T – технології виробництва, утримання відтворення водних біоресурсів, об'єктів аквакультури у повністю або частково контрольованих умовах;

G – обсяги державної підтримки виробництва;

K – обсяг імпорту товарної риби та рибної продукції, інших водних біоресурсів.

Ключове методологічне значення запропонованої формули стосовно функціональної поведінки пропозиції на товарну рибу (F_0), що вироблена в аквакультурі, полягає безпосередньо у демонстрації логічної сутності ідеального стану економічної організації сільськогосподарського (рибогосподарського) виробництва. Необхідно в даному контексті зазначити, що величини R_i є похідними функціями обсягу виробництва рибопосадкового матеріалу L та новітніх біотехнологій T , які застосовуються сільськогосподарськими або рибогосподарськими підприємствами у процесі виробництва, включаючи застосування мінеральних добрив, використання штучних кормів, щільність посадки риби. Очевидно, що L та T залежать як від обсягу державної підтримки G , що виділяється для даної галузі національної економіки, так і від приватних інвестицій або частки прибутку, який вкладається у подальший розвиток господарства. Потому при розрахунку показника (F_0) рекомендується використовувати досить широку визначальну базу відповідно до специфіки сільськогосподарського (рибогосподарського) виробництва із застосуванням коефіцієнтів обсягу державної фінансової підтримки галузі в новітніх умовах надзвичайних викликів.

Безперечно нині напрямки удосконалення організаційного механізму регулювання як сільського, так і рибного господарства та сектору аквакультури на основі нормативно-адміністративного методу мають бути узгоджені з базовими засадами визначення індикаторів, де результатом стане виконання розроблення та реалізації Державної програми розвитку аквакультури України на період 2023–2030 рр. Вважаємо, що наприкінці терміну її дії, тобто через 7 років від реального початку, очікується офіційне виробництво традиційних ставкових корошових риб на рівні 50–60 тис. тонн. Прогнозні показники наведено в табл. 1.

Очевидно, що саме такі підходи з формування пропозиції на рибу та рибну продукцію за оптимістичним сценарієм на період 2023–2030 рр., забезпечать додатковий вилов у водоймах каскаду щонайменше до 5,0 тис. тонн рослиноїдних риб. Стане у нагоді можливість налагодити дієву систему збирання галузевої статистики, відновити науковий потенціал вітчизняної аквакультури, розпочати роботу зі створення та підтримання вітчизняних порід риб для товарного вирощування. Основна ефективність полягатиме у детінізації економіки, відновленні інтелектуального потенціалу, поліпшенні стану довкілля. На порядок денний вийде вирішення питань за напрямками соціальної, екологічної та економічної сталості – всіма трьома стовпами сталого розвитку з наголосом на соціальних й екологічних опорах, тобто тих, які поліпшують стан добробуту громадян.

Таблиця 1.
Узагальнення прогнозних показників формування пропозиції на рибу та рибну продукцію за оптимістичним сценарієм на період 2023–2030 рр.

Види риб і рибної продукції	Прогнозні значення	
	тис. тонн	млн. штук
Райдужна форель	10,0	x
Судак	0,5	x
Ікра осетрових видів риб	10,0	x
Рибопосадковий матеріал (цьоголітка та дволітка)	x	520,0
Рослиноїдні риби	5,0	x
Лин	1,0	x
Осетрових у сирій масі	1,0	x
Кларієвий сом	5,0	x

Таким чином, запропонована до розроблення Державна програма розвитку аквакультури України на період 2023–2030 рр. має почати виконуватись лише після затвердження відповідних доповнень та змін до Бюджетного та Податкового кодексів України та Закону України про Державний бюджет України, де чітко мають бути зазначені витрати на кожний рік та за кожним напрямом розвитку. Крім того, потрібно також заздалегідь опрацювати програму та алгоритм надання допомоги рибоводам, можливо за механізмом, прийнятим у Європейському Союзі, що і забезпечить конкурентоспроможний галузевий розвиток.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, запропоновані пропозиції до розроблення проекту Державної програми розвитку аквакультури України на період 2023–2030 рр. значною мірою становитимуть низку суто організаційних заходів з урахуванням дієвих механізмів регулювання розвитку, тобто заходів із ретельного опрацювання чинного законодавства та внесення до нього змін. Вони сприятимуть конкурентоспроможному розвитку сільського та рибного господарства й аквакультури на європейських засадах, тобто відповідального та дружнього до довкілля і людини. Такі заходи мають включати: внесення змін до статутів бюджетних установ – риборозплідників з метою надання їм можливості здійснення прибуткової господарської діяльності; розвиток системи приватних риборозплідників, як для цілей зариблення водосховищ каскаду, так і товарного вирощування риби; внесення змін до природоохоронного законодавства в частині максимально безперешкодної діяльності з відтворення зникаючих видів риб як з метою збереження біорізноманіття, так і товарного вирощування з метою урізноманітнення спектру об'єктів аквакультури; визначення у складі Державного агентства меліорації та рибного господарства України секторів з аквакультури на базі територіальних представництв з передачею їм функцій з ліцензування аквакультурної діяльності, сприяння створенню представницьких органів (асоціацій, об'єднань) виробників аквакультури з формулюванням у відповідних законах України окремих статей щодо прав та обов'язків об'єднань виробників та навзаєм – держави по відношенню до таких об'єднань; внесення змін до митного законодавства України з метою мінімізації до нуля увізних мит на спеціалізовані

корми для риб, рибопосадкового матеріалу, зокрема заплідненої ікри, молоді, плідників, сучасного спеціалізованого обладнання для аквакультури та виробництва кормів, необхідних лікарських препаратів й реагентів для ефективної роботи науково-дослідних, дослідно-конструкторських установ і закладів; створення системи пільгового кредитування за рахунок бюджету; опрацювання питання сприятливого рівня оподаткування суб'єктів рибного господарства у сфері аквакультури; збирання статистичної звітності та надання безоплатних послуг з дорадництва; удосконалення обіково-аналітичного забезпечення галузі.

Список використаних джерел

1. Про аквакультуру: Закон України від 18.09.2012 № 5293-VI. Офіційний вісник України. 2012. № 79. С. 26.
2. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 № 2894-III. Офіційний вісник України. 2002. № 2. С. 40.
3. Водні ресурси на рубежі XXI ст.: проблеми раціонального використання, охорони та відтворення. [Хвесик М. А., Яроцька О. В., Головинський І. Л. та ін.]. К.: РВПС України НАН України, 2005. 564 с.
4. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 08.07.2011 № 3677-VI. Офіційний вісник України. 2011. № 59. С. 120.
5. OECD (Organization for Economic Co-operation and Development); FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). *Agricultural Outlook; Agriculture Statistics (Database); Organization for Economic Co-operation and Development/ Food and Agriculture Organization of the United Nations: Rome, Italy, 2017.*
6. Вдовенко Н. М., Хижняк Ю. А. Сучасна парадигма регулювання розвитку галузей аграрного сектору в умовах глобального дефіциту. *Science Rise*. 2015. № 2/3 (7). С. 20–26.
7. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 № 486-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 15. С. 107.
8. Вдовенко Н. М. Державне регулювання розвитку аквакультури в Україні: [Монографія]. К.: Кондор-Видавництво, 2013. 464 с.
9. Vdovenko N., Baidala V., Burlaka N., Diuk A. Management mechanism of agrarian economic system: composition, functioning and factors of development in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2018. Vol. 16. Issue 2. P. 179–189. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(2\).2018.16](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(2).2018.16)
10. Кваша С. М. Методологічний базис прийняття суспільних рішень в аграрній політиці. *Економіка АПК*. 2013. № 8. С. 12–21.
11. Kozlovskiy S., Mazur H., Vdovenko N., Shepel T., Kozlovskiy V. Modeling and Forecasting the Level of State Stimulation of Agricultural Production in Ukraine Based on the Theory of Fuzzy Logic. *Montenegrin journal of economics*. 2018. Vol. 14. Number 3. P. 37–53. DOI: 10.14254/1800-5845/2018.14-3.3

References

1. Pro akvakul'turu: Zakon Ukrayiny vid 18.09.2012 № 5293-VI. Ofitsiyyny visnyk Ukrayiny. 2012. № 79. S. 26 [in Ukrainian].
2. Pro tvarynnyy svit: Zakon Ukrayiny vid 13.12.2001 № 2894-III. Ofitsiyyny visnyk Ukrayiny. 2002. № 2. S. 40 [in Ukrainian].
3. Vodni resursy na rubezhi KHKHI st.: problemy ratsional'noho vykorystannya, okhorony ta vidtvorennya. [Khvesyk M. A., Yarots'ka O. V., Holovyns'kyy I. L. ta in.]. K.: RVPS Ukrayiny NAN Ukrayiny, 2005. 564 s [in Ukrainian].
4. Pro rybne gospodarstvo, promyslove rybal'stvo ta okhoronu vodnykh bioresursiv: Zakon Ukrayiny vid 08.07.2011 № 3677-VI. Ofitsiyyny visnyk Ukrayiny. 2011. № 59. S. 120 [in Ukrainian].
5. OECD (Organization for Economic Co-operation and Development); FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). Agricultural Outlook; Agriculture Statistics (Database); Organization for Economic Co-operation and Development/Food and Agriculture Organization of the United Nations: Rome, Italy, 2017.
6. Vdovenko N. M., Khyzhnyak YU. (2015). A. Suchasna paradyhma rehulyuvannya rozvytku haluzey ahrarynoho sektoru v umovakh hlobal'noho defitsytu. *Science Rise*. № 2/3 (7). S. 20–26 [in Ukrainian].
7. Pro rybu, inshi vodni zhyvi resursy ta kharchovu produktsiyu z nykh: Zakon Ukrayiny vid 06.02.2003 № 486-IV. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. (2003). № 15. S. 107 [in Ukrainian].
8. Vdovenko N. M. (2013). Derzhavne rehulyuvannya rozvytku akvakul'tury v Ukrayini: [Monohrafiya]. K.: Kondor-Vydavnytstvo. 464 s [in Ukrainian].
9. Vdovenko N., Baidala V., Burlaka N., Diuk A. (2018). Management mechanism of agrarian economic system: composition, functioning and factors of development in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. Vol. 16. Issue 2. P. 179–189. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(2\).2018.16](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(2).2018.16) [in Ukrainian].
10. Kvasha S. M. (2013). Metodolohichnyy bazys pryynyattya suspil'nykh rishen' v ahraryniy politytsi. *Ekonomika APK*. № 8. S. 12–21 [in Ukrainian].
11. Kozlovskiy S., Mazur H., Vdovenko N., Shepel T., Kozlovskiy V. (2018). Modeling and Forecasting the Level of State Stimulation of Agricultural Production in Ukraine Based on the Theory of Fuzzy Logic. *Montenegrin journal of economics*. Vol. 14. Number 3. P. 37–53. DOI: 10.14254/1800-5845/2018.14-3.3